

**MEMÒRIA ARQUEOLÒGICA CONJUNTA DE LES INTERVENCIONS
A L'ENTORN DEL PASSEIG DEL BORN (C/SOMBRERERS, FOSSAR DE LES
MORERES I PLACETA DE MONTCADA) I PLAÇA DEL FOSSAR DE LES MORERES
Barri de la Ribera, Ciutat Vella (BARCELONA)
Codi MHCb: 05/01**

Daria Calpena i Marcos

Arqueòloga

ÍNDEX

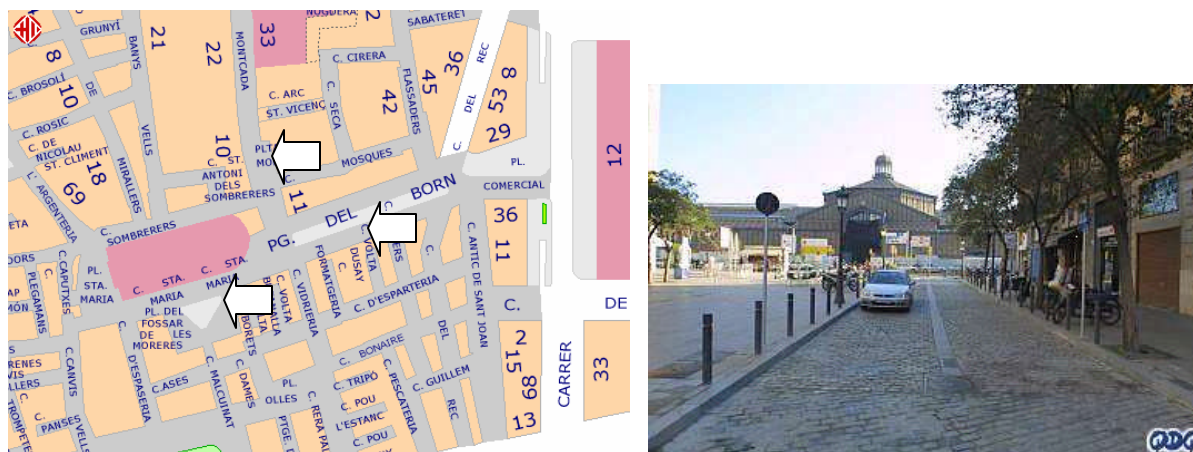
1. INTRODUCCIÓ
2. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ
3. INTRODUCCIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA
4. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS
5. MÈTODE DE TREBALL
6. DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS
7. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC
8. INTERPRETACIÓ DE LES TROBALLES
9. INVENTARI DEL MATERIAL
10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA
 - 10.1. DIBUIX DEL MATERIAL ARQUEOLÒGIC
 - 10.2. PLANIMETRIA I SECCIONS
 - 10.3. FOTOGRAFIES
11. BIBLIOGRAFIA

1.- INTRODUCCIÓ

La present memòria té com a objecte els treballs arqueològics realitzats a l'entorn del Passeig del Born i el Fossar de les Moreres en dues intervencions diferents, entre els mesos de juny i desembre del 2001 pel **Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat**, Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona sota la direcció tècnica i científica de l'arqueòloga Daria Calpena i Marcos de l'empresa **ATICS, S.L.** Gestió i Difusió del Patrimoni Arqueològic i Històric.

El permís administratiu va ser emès mitjançant resolució de la **Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya** i té assignat, pel Museu d'Història de la Ciutat, el codi 05/01.

FITXA TÈCNICA

NOM DEL JACIMENT	Entorn del Passeig del Born
UBICACIÓ	Psg. del Born, Fossar de les Moreres i Placeta de Montcada Barri de la Ribera, Barcelona
CONTEXT	Zona urbana
DESCRIPCIÓ	Necròpolis tardorromana, altmedieval i fosses comunes del 1714
UBICACIÓ DEL MATERIAL	Dipòsit del Museu d'Història de la Ciutat

2.- MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Els treballs de control i intervenció arqueològica que són objecte d'aquesta memòria van estar motivats per una obra que afectava el subsòl a la zona del Passeig del Born i els entorns de l'església de Santa Maria del Mar (Placeta de Montcada i Plaça del Fossar de les Moreres). Aquesta consistia en l'adequació dels serveis existents i del paviment i la instal·lació de sistemes de recollida pneumàtica d'escombraries que requerien la construcció de pous de succió i tubs de comunicació entre ells.

El promotor de les obres era l'Ajuntament de Barcelona i l'empresa constructora adjudicatària d'aquestes, Proinosa.

Posteriorment, amb motiu de la col·locació d'un pebeter commemoratiu al centre del Fossar de les Moreres, també es va realitzar el seguiment dels treballs de fonamentació del mateix. En aquest cas l'empresa adjudicatària fou Sapic.

Les actuacions van consistir en:

- Un sondeig de 6 x 2 m i 3 m de profunditat a tocar del número 10 de la Plaça del Fossar de les Moreres **(S.13)**
- Un sondeig de 6,40 x 2,40 m i 3 m de profunditat davant el núm. 5 de la Placeta de Montcada. **(S.14)**
- Cinc sondeigs de 2 x 2 m i 1,5 m de profunditat al llarg de la calçada del Passeig del Born **(S.15, 16, 17, 18 i 19)**.
- Un sondeig de 3 x 2,10 m i 80 cm de profunditat al centre de la Plaça del Fossar de les Moreres, allà on actualment es troba el pebeter **(S.20)**
- Una rasa de connexió entre el sondeig del Fossar de les Moreres i el de la Placeta de Montcada **(R.21)** i una segona rasa des de la confluència del Passeig del Born amb el carrer Flassaders fins al número 36 del carrer del Rec, que era la continuació de la realitzada per l'arqueòloga M.Fàbregas al llarg del Passeig del Born **(R.22)**

Aquestes tasques eren la continuació de les realitzades al llarg dels mesos de gener a maig del 2001 i que es van dur a terme sota la direcció arqueològica de l'arqueòloga Marta Fàbregas i Espadaler de l'empresa d'arqueologia ATICS, S.L.

3. INTRODUCCIÓ GEOGRÀFICA I HISTÒRICA

El barri de la Ribera ha estat des de l'antiguitat una zona caracteritzada per la seva proximitat al mar. En un primer moment, aquesta zona costanera estava formada per aiguamolls on hi desembocaven nombroses rieres, entre les quals destaca la de Merdança o riera de Sant Joan, que seguia el curs aproximadament per l'actual Via Laietana i desembocava en una zona molt propera a l'església de Santa Maria del Mar.

Abans de parlar de l'època medieval, que és quan aquesta zona pren una important força, cal esmentar l'ocupació de gran part d'aquest sector en època romana. Es tractaria d'una àrea fora muralles que probablement estaria ocupada per vil·les i també formaria part de la necròpolis de la mateixa ciutat *Colonia Julia Augusta Faventia Paterna Barcino*.

No és fins a finals del segle X o inicis del segle XI que es comença a ocupar de manera més estable la zona fora muralles, amb l'aparició de nous nuclis de poblament, anomenats *burgs* o *vilanoves*. Un d'aquests nuclis és el conegut amb el nom de **Vilanova del Mar**, el qual estaria situat a l'entorn del camí que anava des de la porta de la muralla (a l'actual plaça de l'Àngel) fins als entorns de l'església de Santa Maria de les Arenes (998), la qual durant el segle XIV (1329-1383) va patir una important reforma que la transformaria en l'actual Santa Maria del Mar.

A l'est d'aquesta àrea es troben els terrenys que la família Montcada rep, al segle XII, per la seva participació a la conquesta de Tortosa així com l'anomenada rodalia de Corbera, uns sorrals atorgats a aquesta família compresos entre els Puig de les Falzies (Llotja) i el Rec Comtal.

El carrer dels Montcada es va urbanitzar a partir de l'any 1418 i el 1509 es va procedir a la seva pavimentació. Mig segle abans s'havia eixamplat als dos extrems (placetes de Montcada i d'en Marcús) per permetre el gir dels passos de les processons del Diumenge de Rams i del Corpus. La seva obertura va significar la unió del barri comercial de la Bòria amb l'antiga Vilanova del Mar.

Entre la rodalia de Corbera i el carrer dels Montcada va néixer l'actual barri de la Ribera¹.

Fins al segle XIV aquesta zona va creixent des del punt de vista urbanístic, econòmic i social fins a configurar-se com una unitat administrativa, anomenada el **Quarter del Mar**, i d'altra banda la més poblada de la ciutat. Es constitueix doncs, un barri pescador i mariner que acabarà assimilant les principals funcions portuàries i es convertirà en l'autèntic motor de la ciutat². La importància i alhora la diversitat d'oficis que es concentren en aquest barri de la ciutat, són un reflex d'aquesta activitat casi febril. Segons un fogatge de l'any 1389, el 79% de l'activitat marinera

¹ FABRE, J i HUERTAS, J.M^a. (1980): Tots els barris de Barcelona, Ed.62

² DD.AA. (1992): *Història de Barcelona. Vol. 3: La ciutat consolidada (ss. XIV-XV)*. Enciclopèdia Catalana. Ajuntament de Barcelona.

es concentra en el barri, així com també el 57% de les activitats tèxtils i de confecció de la pell i un 44% dels mercaders de la ciutat.

Més endavant, segons un fogatge de l'any 1516 es pot observar una lleugera disminució demogràfica del Quarter de Mar, tot i que encara conserva el protagonisme de la ciutat. Aquesta disminució ve donada en part per la crisi generalitzada del segle XV i també per la inutilització del primer port del segle XIV i la construcció del nou dic i les drassanes per part de Pere el Gran.

Cal destacar el gran canvi que va patir el barri a començaments del segle XVIII. Després de la Guerra de Successió, l'any 1714 i sota el regnat de Felip V, es decideix construir una fortalesa militar (La Ciutadella) a les afores de la ciutat de Barcelona, en els terrenys ocupats actualment pel parc de La Ciutadella. La seva construcció i la seva delimitació d'una zona de seguretat al seu voltant, va provocar la destrucció d'una part important del barri, concretament l'àrea situada a ponent de l'església de Santa Maria del Mar³. Aquest enderroc es va realitzar entre el mes de juliol de l'any 1715 i finals de l'any 1718 i va comportar una densificació de la resta del barri, així com també un canvi definitiu del traçat del Rec Comtal pel carrer que actualment porta el seu nom⁴.

Moltes de les víctimes del setge de Barcelona del 1714 van ser enterrades a l'antic cementiri de l'església de Santa Maria del Mar, ja anomenat Fossar de les Moreres al segle XVI. Prèviament, el 1700, sobrevolant aquest indret, el virrei de Carles III d'Àustria hi havia construït un passadís que comunicava l'església amb el seu palau. Aquest pont junt amb les botigues bastides l'any 1799 per la Junta d'Obres de la ciutat, van romandre dempeus fins a mitjans dels segle XX.

La següent reforma important la trobem a mitjans del segle XIX, moment en el que es planteja el traçat de nous carrers més amples i rectes, com és el cas del carrer Princesa. És en aquest moment que també s'enderroca la Ciutadella, deixant únicament dempeus la capella militar. L'última gran obra que podem situar en aquest barri és la construcció del mercat del Born entre els anys 1873 i 1876, que respon a un projecte de l'arquitecte Josep Fontserè i Mestres.

³ ARTIGUES P.LI.; FERNÁNDEZ, A.(2002): *Memoria de la intervenció arqueològica en el "Antic Mercat del Born" de Barcelona*. Noviembre 2001-abril 2002. Memòria de tràmit inèdita.

⁴ FÀBREGAS, M.; HUERTAS, J. (2000): *Memoria arqueològica: Antic Mercat del Born (Barrio de La Ribera-Distrito Ciutat Vella, Barcelona)*. Secció d'Arqueologia Urbana. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Inèdita.

4. ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS

La primera menció que trobem de l'aparició de restes arqueològiques a la zona objecte de la intervenció prové d'un document de l'any 1938 (*El Fossar de les Moreres i l'any 1714*) que esmenta que a inicis del segle XX es van localitzar enterraments romans amb cobertes de teules a la cantonada del carrer Santa Maria amb el carrer Espaseria.

Als anys 60, coincidint amb unes obres de restauració de l'església de Santa Maria del Mar es van realitzar uns sondejos a la zona del presbiteri, localitzant-se un total de 110 inhumacions de tipologia diversa (enterraments en àmfora, en caixa de fusta, amb teules...). La cronologia de la necròpolis es situava vers els segles IV-V⁵.

Finalment, els antecedents més recents són els proporcionats per l'excavació de l'arqueòloga Marta Fàbregas⁶ en el marc de la mateixa obra de la present memòria. Es van documentar, a la calçada oest del Passeig del Born, un total de tres individus inhumats de cronologia tardorromana així com un nivell de pavimentació que podria correspondre a un *rudus*.

La darrera intervenció arqueològica que cal esmentar és la realitzada a l'antic Mercat del Born, que ha permès conèixer millor l'evolució del barri de la Ribera des dels seus orígens medievals fins a la seva destrucció el 1716⁷.

⁵ RIBAS, Marià (1977): *Necròpolis romana de Santa Maria del Mar*, Edición de los resultados de la excavación de la necrópolis.

⁶ FABREGAS, M (2004): *Memòria arqueològica: entorn del Passeig del Born (Barri de la Ribera, Districte Ciutat Vella, Barcelona)*, inèdita

⁷ ARTIGUES P.LI.; FERNÁNDEZ, A.(2002): *Memoria de la intervención arqueológica en el "Antic Mercat del Born" de Barcelona*. Noviembre 2001-abril 2002. Memòria de tràmit inèdita.

5.- MÈTODE DE TREBALL

Tot i que l'actuació arqueològica realitzada consistís en el seguiment arqueològic de la realització de diferents rases, la metodologia emprada és la mateixa com si es tractés d'una excavació arqueològica en extensió, ja que la tasca de l'arqueòleg continua sent la de recollir la major quantitat de dades possibles sobre les troballes i així poder-ne donar una informació històrica detallada.

Cal tenir present que aquesta intervenció s'ha considerat una continuació de la realitzada, entre els mesos de gener i maig per Marta Fàbregas. És per això que el llistat d'Unitats Estratigràfiques segueix la numeració de les usades en la citada intervenció.

Per tal d'aconseguir aquest últim objectiu, cal seguir una metodologia sistemàtica i adequada. La que s'ha realitzat en aquesta excavació s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E.C.Harris i per A.Carandini (Harris, 1975, 1977, 1979; Carandini 1977, 1981). Es tracta de registrar objectivament els elements i estrats que s'exhumen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d' "Unitat Estratigràfica" (u.e.) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e. es registra en una fitxa on s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques, la situació en les plantes i seccions i la posició física respecte a la resta d'unitats estratigràfiques amb les quals es relaciona.

Aquest mètode també inclou la realització de material gràfic, el qual està compost per plantes i per seccions, les quals ens donen, respectivament, una visió diacrònica i sincrònica, de les troballes realitzades. I finalment el material fotogràfic imprescindible per a la constància visual dels treballs realitzats.

Cal esmentar també, el tractament que donem al material que ens apareix durant els treballs d'excavació. En primer lloc es renta amb aigua i cada peça es sigla, per tal de deixar constància del seu lloc de procedència (codi del jaciment, any i unitat estratigràfica). I en segon lloc, les peces preferents, és a dir, aquelles que tenen forma o una decoració prou important, es dibuixen i reben un número, per tal de que quedin individualitzades.

6- DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

El primer sondeig (**S.13**) es va realitzar a l'extrem nord-oest de la **Plaça del Fossar de les Moreres**, gairebé a tocar del carrer de Santa Maria (veure Plànol de situació). Estava situat a 1,5 m. de la façana i mesurava 6 x 2 m.

En primer lloc es van retirar les llambordes (u.e.409) i la seva preparació (u.e. 410). Per sota van aparèixer restes de serveis contemporanis que tallaven el primer estrat arqueològic: un paquet de sorres de color marró amb nombrosa presència de restes antropològiques en desconexió localitzat a la banda sud oriental de la rasa (u.e.412). Aquest estrat estava reblint unes fosses irregulars (u.e.430, 431 i 432). Les seves característiques i la cronologia de la ceràmica associada (s.XVII) fan pensar que es tracta d'un nivell procedent de la inhumació col·lectiva de les víctimes del setge de Barcelona dels anys 1713-1714.

Anterior a aquest moment però de cronologia indefinida era un muret aparegut al perfil est de la rasa. Estava fet amb pedres irregulars unides amb morter de calç rosat. Es desconeix també la seva utilitat però no devia pertànyer a cap bastiment important perquè la seva factura no era gaire consistent i a més, es fonamentava sobre sorres molt poc estables.

Una altra estructura documentada fou una arqueta o dipòsit feta amb pedres regulars unides amb morter (u.e.419) que va ser aprofitada per col·lector modern. Desconeixem la cronologia però per la datació dels estrats que l'amortitzen era anterior al segle XVIII.

Les fosses del 1714 tallaven un segon estrat de cronologia tardorromana pertanyent a la necròpolis documentada en aquesta àrea. Van aparèixer un total de quinze enterraments concentrats en una àrea de 2 m² aproximadament. Aquesta disposició, junt amb les característiques de l'estrat, sorres de consistència molt flonja i de color uniforme, van fer molt difícil la individualització de les respectives fosses tot i que es van poder diferenciar dos moments d'inhumació: al més modern correspondrien les unitats funeràries 1-10. Es tracta d'enterraments gairebé consecutius en fossa simple exceptuant la unitat funerària 3, de la qual es documentava la empremta d'una caixa de fusta i els claus perimetrals. L'estat de conservació en la majoria dels casos era pèssim degut a un retall contemporani.

Aquests enterraments eren posteriors a un segon grup (u.f.12-15) que per la seva disposició sembla que van ser inhumats simultàniament. Es tractava de quatre individus (un infantil, un preadolescent i dos adults).

La distància cronològica entre els dos grups d'enterraments es veu recolzada, a banda del lleu canvi de tonalitat en els estrats que els cobrien, per les característiques de la unitat funerària 11 que es trobava entre ells. Aquesta estava formada per un agrupament d'ossos pertanyent a un mínim de 7 individus. Les restes dels mateixos estaven disposades de forma acurada en una fossa, amb sis cranis per sota dels ossos llargs i la part frontal d'un setè per sobre.

La hipòtesis més factible és que durant el segon moment d'inhumació van afectar individus anteriors, i que la unitat funerària 11 era el resultat d'una nova disposició respectuosa dels mateixos.

Tots els enterraments localitzats en aquest sondeig presentaven una orientació d'oest a est.

A dos metres de profunditat per sota del paviment es va documentar un estrat natural de sorres de color clar, molt humides i flonges i a 3 m. de profunditat es van donar per finalitzats els treballs arqueològics.

En el mateix **Fossar de les Moreres** es va realitzar un segon sondeig (**S.20**, veure Plànol de situació) per fonamentar el pebeter en homenatge a les víctimes del setge de 1714 que es troba al centre de la plaça, a tocar del carrer de Santa Maria. Les seves mides eren 3 x 2 m.

La seqüència estratigràfica d'aquest sondeig era idèntica a la del número 13, motiu pel qual les unitats estratigràfiques es van igualar.

Així doncs, en primer lloc es van retirar els adoquins (u.e.409) i la seva preparació (u.e. 410) consistent en un estrat de sorres grises aportades amb algun fragment d'ós humà en desconnexió. La única estructura localitzada era un canal de recollida de les aigües pluvials del Fossar d'època contemporània (u.e.452).

El següent sondeig que es va realitzar estava situat davant el número 5 de la **Placeta de Montcada**, a 1,50 m. de distància de la façana i mesurava 6,40 x 2,40 m.

Un cop tretes les lloses que formaven el paviment i la seva preparació de formigó (u.e.800) es va documentar un nivell de runa (u.e.801) d'uns 35 cm. de gruix que cobria un tub de ferro per conducció de gas (u.e.803) que travessava el sondeig transversalment així com un cable d'alta tensió i la seva cobertura de maons (u.e.802) a l'extrem nord-oest.

Cobert pel mateix nivell de runa va aparèixer el primer estrat fèrtil arqueològicament (u.e.806), terres molt llimoses i sorrenques de color ataronjat uniformes a tot el sondeig. La cronologia de la ceràmica associada és altmedieval.

Aquest nivell estava cobrint un sediment (u.e.807) de sorres argiloses de color vermell que alhora es trobava per sobre de l'u.e.818, a 1,70 m. de profunditat sota el paviment actual, un estrat de sorres de color groguenc molt netes. El seu gruix augmentava d'oest a est, fent-se gairebé imperceptible a la banda occidental del sondeig.

Sobre aquest estrat es recolzava un individu infantil inhumat sense fossa i en posició de decúbit lateral (u.f.2/u.e.809). El crani es trobava desplaçat uns 30 cm. fet que fa pensar que el procés de putrefacció es devia realitzar a l'aire lliure. També en la mateixa posició física va aparèixer un agrupament d'ossos humans (u.f.1/u.e.808), alguns d'ells en connexió, que malauradament es van veure afectats per l'acció de la màquina retroexcavadora durant el seguiment.

La tercera unitat funerària apareguda (u.e.810) fou un individu inhumat en posició de decúbit supí en una fossa simple coberta per la u.e.807. El material ceràmic aparegut a la fossa té una datació altmedieval.

Per sota del nivell u.e.818 es documentava un estrat molt més uniforme de sorres de color marró molt netes (u.e.814) que alhora cobria un altre molt llimós i net (u.e.815) amb una pendent d'oest a est. L'últim estrat localitzat, per sota de la u.e.815, va ser la u.e.816, similar a l'anterior però més compacte i sense cap presència de ceràmica. Aquests dos últims nivells possiblement eren aportacions geològiques d'una riera.

D'aquest sondeig sortia un rasa d'1 m d'ample en direcció el Passeig del Born. S'hi van documentar dos col·lectors de factura moderna que la creuaven perpendicularment (u.e. 819 i 820) i un quart enterrament (u.e.822). Es tractava d'un individu inhumat en posició de decúbit supí i, al igual que les u.f.1 i 2, estava cobert per l'u.e.807 i es recolzava sobre l'u.e.818.

Un cop finalitzat aquest sondeig es va procedir a l'obertura de quatre cales per construir-hi embornals d'evacuació d'aigües a la calçada de la banda del mar del **Passeig del Born** (veure Plànol de situació). Aquestes mesuraven 2 x 2 m. exceptuant el núm. 19 que feia 2 x 2,80 m.

El sondeig **15** es trobava davant del número 20 del Passeig del Born. Després de retirar el nivell de llambordes i la seva preparació de formigó (u.e.900) de 35 cm. aproximadament, es va documentar un estrat de sorres molt netes i de consistència molt solta que cobrien un mur (u.e.902). Aquest era paral·lel a la façana del Passeig, distant 3 m. i estava fet amb pedres irregulars, algunes de gran tamany, unides amb morter de calç. No es va poder documentar la seva amplada degut a que s'endinsava per sota del perfil de la rasa. Per absència de material no es va poder determinar la cronologia ni la utilitat. L'estrat de sorres va ser l'únic documentat fins a la cota de 2 m.

El sondeig **16** es trobava davant del número 28 del Passeig del Born. Després de retirar el nivell de llambordes i la seva preparació de formigó (u.e.1000) apareixia una canalització d'aigües ja amortitzada (u.e.1002) que afectava un nivell de sorres amb presència de restes antropològiques en desconnexió (u.e.1001). Aquest estrat cobria directament les sorres naturals (u.e.1006) on hi havia excavada una fossa per un enterrament infantil romà en àmfora (u.e.1004). Després de la seva excavació i documentació, la restauradora M.Puges la va consolidar i extreure sencera. Va ser dipositada als magatzems del Museu d'Història de la Ciutat de Zona Franca el mateix dia.

El sondeig **17** es trobava davant del número 24 del Passeig del Born. Després de retirar el nivell de llambordes i la seva preparació de formigó (u.e.1300) es va documentar un únic nivell de sorres molt netes amb presència de material ceràmic d'època romana (u.e.1301). Posteriorment però, un dels perfils del sondeig es va ensorrar i va deixar a la vista els fèmurs d'un enterrament (u.e.1302) que s'endinsava perpendicularment sota les llambordes del Passeig i per aquest motiu no es va poder excavar. A 1,20 m. de profunditat respecte la cota actual del paviment apareixia un estrat de sorres sense cap indicatiu d'activitat antròpica (u.e.1303).

El sondeig **18** es trobava davant del número 14 del Passeig del Born. Després de retirar el nivell de llambordes i la seva preparació de formigó (u.e.1100) es va documentar un nivell de sorres de color clar amb presència de runa constructiva (u.e.1101) que cobria un altre de sorres vermelles molt netes (u.e.1103) que apareixia a 1,30 m. de profunditat, la cota màxima de la cala.

El sondeig **19** es trobava davant del número 10 del Passeig del Born. Després de retirar el nivell de llambordes i la seva preparació de formigó (u.e.1200) es van documentar diversos serveis moderns ja amortitzats: un prisma de Telefónica a la banda nord de la cala (u.e.1201) i un col·lector de fàbrica moderna a la banda sud (u.e.1202) al que se li adossava un embornal (u.e.1208). Aquestes estructures estaven associades a un nivell de sorres de color gris verdós (u.e.1203) que cobria el primer estrat arqueològic documentat (u.e.1204), de sorres de color ataronjat molt netes. Estava tallat per la fossa d'un enterrament infantil (u.f.1/u.e.1205) amb orientació oest-est, seccionat a l'alçada de les vèrtebres lumbars per l'embornal. Va ser extret per una restauradora i dipositat als magatzems del Museu d'Història de Barcelona.

Aproximadament a la mateixa cota va aparèixer el crani (u.f.3/u.e.1212) d'un individu inhumat, orientat d'est a oest, l'esquelet del qual s'endinsava per sota del prisma de Telefónica i que per aquest motiu només es va poder excavar parcialment.

També tallat per l'embornal 1208 i cobert per la unitat funerària 1, va aparèixer un altre enterrament amb orientació est-oest (u.f.2/u.e.1209) del qual només es va poder detectar un perfil de la fossa d'inhumació. Al seu costat van aparèixer diverses restes òssies en connexió pertanyents a un sol individu (u.f.4/u.e.1213).

Per sota va aparèixer la unitat funerària 5 (u.e.1214) i la 6 (u.f.1215). Ambdós tenien una orientació oest-est i el cap i els peus seccionats pel prisma telefònic i l'embornal respectivament.

L'últim enterrament documentat (u.f.7/u.e.1216) a 1,30 m de profunditat respecte al nivell actual no es va excavar ja que no quedava afectat per l'obra. Va ser cobert amb geotèxtil.

La següent tasca que es va realitzar va ser el seguiment d'una rasa de 80 cm. d'amplada que havia de connectar el sondeig del Fossar de les Moreres amb el de la Placeta de Montcada (**R.21**, veure Plànol de situació) unint-se a una altra rasa ja existent, oberta al Passeig del Born durant la intervenció dirigida per l'arqueòloga M.Fàbregas. Els resultats arqueològics van ser negatius, documentant-se sota el nivell de llambordes i formigó (u.e.2100) un paquet de sorres de color vermellós molt netes (u.e.2101) que arribaven fins a 2 m., cota en la que apareixia un segon estrat de sorres de color més clar (u.e.2102). Es va arribar a una profunditat màxima de 3 m.

L'últim seguiment realitzat va ser el d'una rasa de 80 cm d'amplada i 3m. de profunditat que s'iniciava a la confluència del Passeig del Born amb el carrer Flassaders i arribava fins el número 36 del carrer del Rec (**R.22**, veure Plànol de situació). Després de retirar el nivell de llambordes i la seva preparació de formigó (u.e.2200) va aparèixer un nivell de sorres amb runa constructiva (u.e.2201) que cobria un col·lector d'aigües pluvials de factura moderna (u.e.2202) amb la mateixa orientació que el carrer del Rec. Aquest tallava i cobria un nivell de sorra molt neta (u.e.2203) i estèril de del punt de vista arqueològic. Apareixia fins a 2,5 m. de profunditat des de la cota del paviment, punt màxim de fondària al que es va arribar.

Amb aquesta rasa es van donar per finalitzat el seguiment arqueològic.

7.- REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

SONDEIG 13 I SONDEIG 20 - PLAÇA DEL FOSSAR DE LES MORERES (Fotografies núm. 1 i 15)

U.E. 409

Pavimentació actual del Fossar de les Moreres. Nivell de llambordes i formigó de 60 cm de potència.

Cobreix : 410

Datació: s.XX

U.E. 410

Preparació del paviment 409. Nivell de sorres de color gris i textura compacta, amb presència d'ossos en desconnexió, ceràmica i plàstic. Té 15 cm de potència.

Cobert per: 409

Cobreix: 411, 412 i 415

Datació: s.XX

U.E. 411

Estrat. Nivell de sorres de color vermell i textura compacta on es troben les unitats funeràries 1-10

Cobert per: 410

Rebleix: 436

Tallat per: 412

Datació: s.IV-V

U.E. 412

Estrat. Nivell de sorres de color marró i textura compacta amb presència nombrosa d'ossos en desconnexió i fragments de ceràmica. (Fotografia núm.3)

Interpretem que és una fossa fosa comuna de les víctimes del setge de Barcelona l'any 1714.

Cobert per: 410

Cobreix: 411

Talla: 411

Datació: inicis del s.XVIII

U.E. 413

Interfície. Sondeig realitzat per l'arqueòloga M.Fàbregas i el seu rebliment format per runa contemporània. Mesura 1 x 0,70 m

Talla: 409, 410, 411 i 412

Datació: s.XX

U.E. 414 - Unitat funerària 1

Individu inhumat en posició de decúbit supí força malmès per l'anivellament 410. Presenta connexió anatòmica en tot l'esquelet postcranial. Té l'extremitat inferior dreta seccionada a l'alçada de la ròtula. Malgrat que no s'aprecia cap retall que complís la funció de fossa, l'esquelet presenta arronsament de les espatlles (aixecament de les clavícules i escàpoles i trencament de l'ilion) fet que fa pensar que inicialment hi era. L'obertura de la pelvis i el vasculament del cap vers el cantó esquerre fan pensar que la fossa no va ser colmatada amb terra en el moment de la inhumació i que el procés de putrefacció es va dur a terme a la intempèrie.

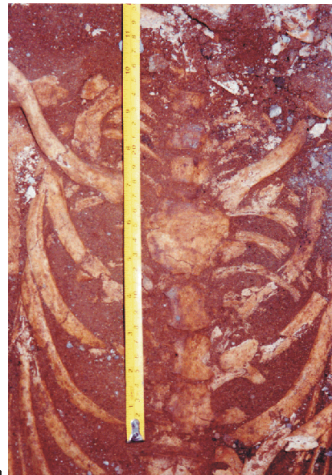
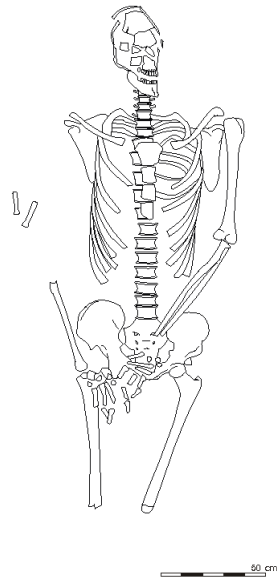
Cal assenyalar l'esternon amb un cos esternal tripartit i no epifisat.

Absència d'apòfisis xifoide. Té una prominència mentoniana molt marcada tot i que el tamany i el gruix de la mandíbula apunten traços de feminitat. Orientació d'oest a est.

Cobert per: 410

Cobreix: 424

Datació: s.IV-V

U.F. 1
Detall de
l'esternon

U.F. 1
Detall del crani

U.E. 415

Estructura. Tub de gas de 8 cm de diàmetre, muret que el conté i estrat que rebleix la rasa del mateix.

Cobert per: 410

Talla: 412

Datació: s.XX

U.E. 416

Estructura. Muret de pedres irregulars de mida mitjana lligades amb morter de color rosat. La seva orientació és NO-SE. Es desconeix la seva utilitat.

Cobert per: 410, 412

Tallat per: 430

Datació: anterior al segle XVIII

U.E. 417

Estructura. Pou de fàbrica per recol·lecció d'aigües.

Talla: 419 i 420

Datació: s.XIX

U.E. 418 - Unitat funerària 2

Restes d'un individu inhumat en posició de decúbit supí, molt arrasat per l'anivellament 410. O-E

Cobert per: 410

Datació: s.IV-V

U.E. 419

Estructura. Arqueta o dipòsit construïda amb pedres regulars i morter. Està reaprofitada per l'arqueta 417 (Fotografia núm.2)

Tallat per: 417

Reblert per: 420 i 434

Datació: anterior al s.XVIII

U.E. 420

Estrat. Rebliment de l'arqueta 419. Presència d'alguns ossos humans en desconnexió.

Rebleix: 419

Cobreix: 434

Tallat per: 417

Datació: s.XVIII

U.E. 421

Terreny natural. Sorres vermelles a 2 m de profunditat respecte el nivell del paviment.

U.E. 422

Estrat. Rebliment d'un retall contemporani. Presència de roba i ceràmica.

Rebleix: 423

Datació: s.XX

U.E. 423

Interfície. Retall contemporani que afecta els estrats romans.

Talla: 410, 411 i 440.

Reblert per: 422

Datació: s.XX

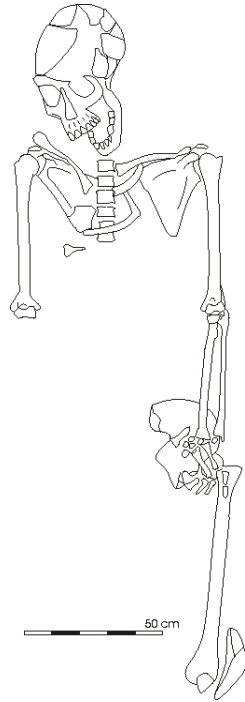
U.E. 424 - Unitat funerària 3

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Degut a la pluja que va caure quan encara estava pendent d'excavació va quedar molt malmès. Orientació d'oest a est.

Cobert per: 414

Cobreix: 425

Datació: s. s.IV-V

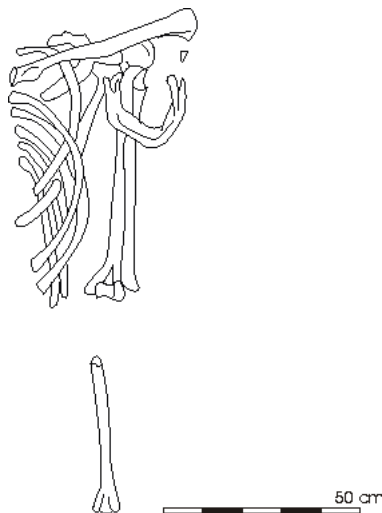

U.E. 425 - Unitat funerària 4

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Degut a la pluja que va caure quan encara estava pendent d'excavació va quedar molt malmès, conservant-se només la part esquerra del mateix. Orientació d'oest a est.

Cobert per: 424

Datació: s. s.IV-V

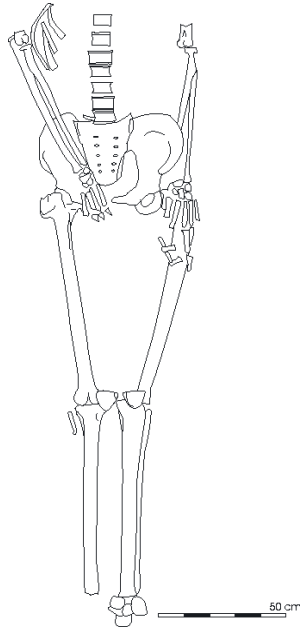

U.E. 426 - Unitat funerària 5

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Degut a la pluja que va caure quan encara estava pendent d'excavació va quedar molt malmès. Orientació d'oest a est.

Cobert per: 428

Datació: s. s.IV-V

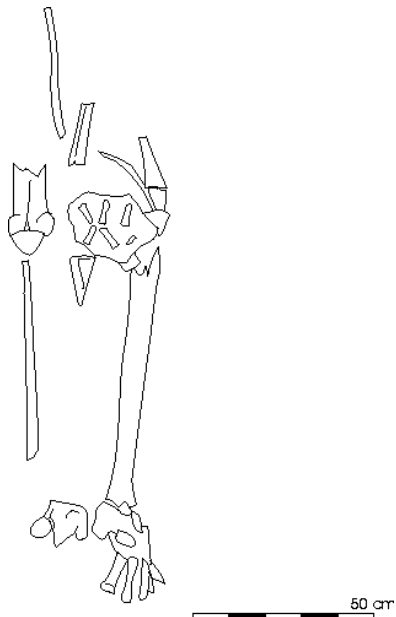

U.E. 427 - Unitat funerària 6

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Està tallat a l'alçada de ròtula pel retall 423. Manquen les metafalanges dretes. Orientació d'oest a est.

Tallat per 423

Datació: s. s.IV-V

U.E. 428 - Unitat funerària 7

Restes òssies d'un individu molt arrassat per la u.f.8

Cobert per: 429

Cobreix: 426

Datació: s. s.IV-V

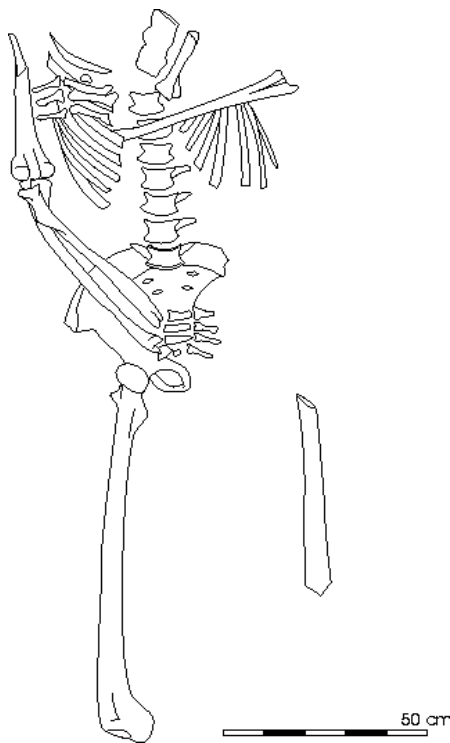
U.E. 429 - Unitat funerària 8

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Manca l'os coxal esquerre, l'extremitat inferior esquerra i el crani degut al retall 423. Orientació d'oest a est.

Cobreix: 429

Tallat per 423

Datació: s. s.IV-V

U.E. 430

Interfície. Retall a la banda S de la rasa. Es tracta d'una fossa comuna del 1714. És possible que afectès algun estrat anterior del segle XIII ja que, tot i que no es pot delimitar del tot, s'observa una petita bossada de característiques diferents a l'u.e.412 i ceràmica de la cronologia esmentada.

Talla: 411, 416

Reblert per: 412

Datació: s.XVIII, 1714

U.E. 431

Interfície. Retall a la banda SE de la rasa. Es tracta d'una fossa comuna del 1714.

Talla: 411

Reblert per: 412

Datació: s.XVIII, 1714

U.E. 432

Interfície. Retall a la banda NO de la rasa. Es tracta d'una fossa comuna del 1714.

Talla: 411

Reblert per: 412

Datació: s.XVIII, 1714

U.E. 433 - Unitat funerària 9

Restes antropomòrfiques en connexió corresponents a un individu del quan només es conserva el crani i la mandíbula desplaçada. Orientació d'oest a est.

Tallat per 431

Datació: s. s.IV-V

U.E. 434

Estrat. Segon rebliment de l'arqueta 419 format per argiles i amb menys ossos que 420, l'estrat que ell cobreix.

Cober per: 420

Rebleix: 419

Datació: s.XX

U.E. 435 - Unitat funerària 10

Restes antropomòrfiques en connexió corresponents a un individu infantil del quan només es conservava la banda esquerra (escàpola, extremitats esquerres superior i inferior). Estava arrassat per la unitat funerària número 5. Orientació d'oest a est.

Tallat per 426

Datació: s. s.IV-V

U.E. 436

Interfície. Fossa excavada al nivell 446 on es troben les unitats funeràries 1-10.

Reblert per: unitats funeràries 1-10, 411

Talla: 447

Datació: s. s.IV-V

U.E. 437

Estructura. Restes d'una caixa de fusta. Només es detecta una paret lateral. Es documenten in situ nombrosos claus perimetrals.

Tallat per: 440

Reblert per: 438

Datació: s.IV-V

U.E. 438

Estrat. Interior de la caixa 437 format per sorres de color ataronjat molt netes.

Rebleix: 437

Datació: s.IV-V

U.E. 439 - Unitat funerària 11

Restes antropomòrfiques en desconexió corresponents a un mínim de 7 individus. Estàn disposats amb cura a l'interior d'una fossa, amb els ossos llargs col·locats de forma paral·lela i la part frontal d'un crani visible (A). Per sota d'aquesta agrupació es troben sis cranis (B). Sembla una acció realitzada en el moment d'inhumació de l'unitat funerària 3. L'estat de conservació de tots els ossos en el moment d'extracció és pésima degut a les arrels existents.

Inventari dels ossos localitzats:

5 fèmurs (2 esquerres, 3 drets), 6 húmer (3 esquerres, 3 drets), 6 cúbits (4 esquerres, 2 drets), 4 tibies (1 esquerra, 2 dretes), 1 radi esquerra, 3 perones i 1 os indefinit.

Rebleix: 440

Cobert per: 437

Datació: s. s.IV-V

U.E. 440

Interfície. Fossa de forma ovalada de la unitat funerària 11.

Talla: 411

Reblert per: 439, 440

Datació: s. s.IV-V

U.E. 441

Estrat. Rebliment de la fossa 440. Sorres ataronjades molt netes.

Rebleix: 440

Cobreix: 439

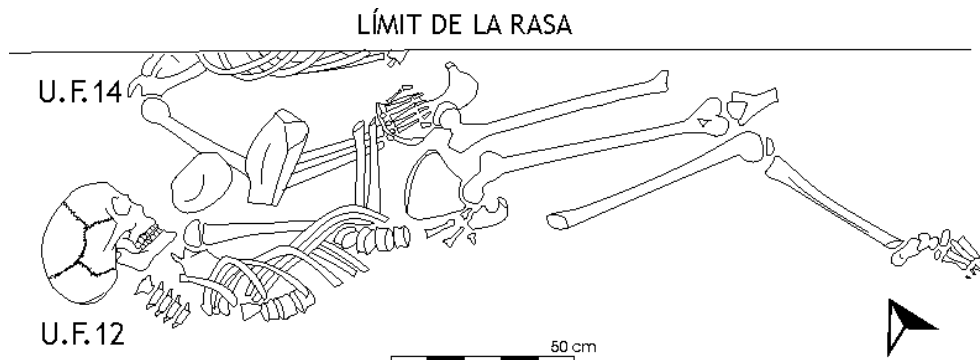
Datació: s. s.IV-V

U.E. 442 - Unitat funerària 12

Individu infantil inhumat en posició de decúbit lateral. Manquen les costelles i l'extremitat superior dreta. Possiblement va ser enterrat simultàniament que l'unitat funerària 14 ja que el cúbit i el radi esquerres es troben per sobre d'aquell. Orientació d'oest a est. (Fotografia núm.4)

Cobert per: 446

Datació: s. s.IV-V

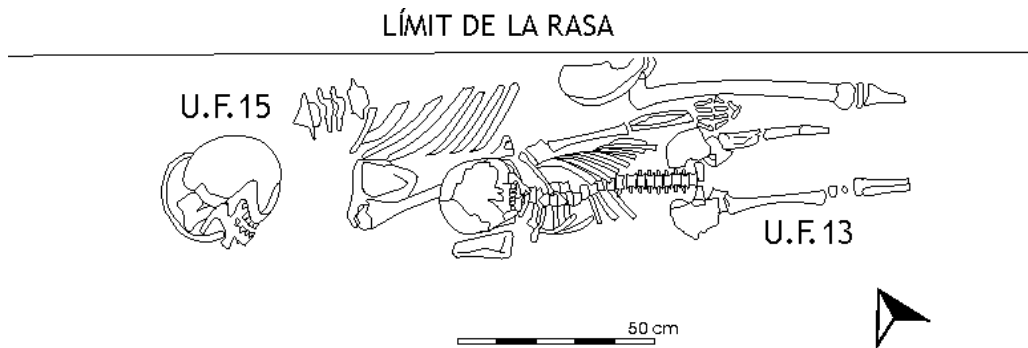

U.E. 443 - Unitat funerària 13

Individu infantil d'entre 1 i 2 anys inhumat en posició de decúbit supí. Possiblement va ser enterrat simultàniament que l'unitat funerària 15. Orientació d'oest a est. (Fotografia núm.5)

Cobert per: 446

Datació: s. s.IV-V

U.E. 444 - Unitat funerària 14

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Va ser excavat parcialment (extremitats superior i inferior dretes i costelles) degut a que s'endinsava per sota del perfil de la rasa. Possiblement va ser enterrat simultàniament que l'unitat funerària 12 ja que el cúbit i el radi d'aquell individu es troben per sobre d'aquest (veure U.F.12). Orientació d'oest a est.

Cobert per: 446

Datació: s. s.IV-V

U.E. 445 - Unitat funerària 15

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Va ser excavat parcialment (crani i lateral dret) degut a que s'endinsava per sota del perfil de la rasa. Possiblement va ser enterrat simultàniament que l'unitat funerària 13 (veure U.F.15). Orientació d'oest a est.

Cobert per: 446

Datació: s. s.IV-V

U.E. 446

Estrat. Rebliment de la fossa 447, format per sorres de color ataronjat.

Cobreix: unitats funeràries 12-15

Cobert per: 411

Rebleix: 447

Datació: s. s.IV-V

U.E. 447

Interfície. Fossa excavada al terreny natural en la que es troben les unitats funeràries 12-15. Apareixen fragments de ceràmica i alguns claus.

Talla: terreny natural

Reblert per: unitats funeràries 12-15, 446

Datació: s. s.IV-V

U.E. 448

Estructura. Mur de façana d'una casa del carrer Fossar.

Datació: XVIII-XIX

U.E. 449

Estructura. Paret i solera d'una fresquera que funciona amb el mur 448.

Es recolza a: 448

Datació: s. XVIII-XIX

U.E. 450

Estrat. Rebliment de l'espai existent entre els murs 448 i 449.

Datació: s.XIX

U.E. 451

Estructura. Solera de fàbrica de la fresquera que formen els murs 448 i 449.

Datació: s. XVIII-XIX

U.E. 452

Estructura. Tubs d'evacuació de les aigües pluvials del Fossar de les Moreres al sondeig 20.

Datació: s.XX

U.E. 453

Estrat. Nivell format per argiles i runa constructiva que rebleix la rasa que surt del sondeig 13 del Fossar de les Moreres en direcció Passeig del Born.

Datació: s.XIX

SONDEIG 14 - PLACETA DE MONTCADA (Fotografies núm.7,8 i 9)

U.E. 800

Pavimentació actual de la Placeta de Montcada. Nivell de llambordes i formigó de 35 cm de potència.

Cobreix : 801

Datació: s.XX

U.E. 801

Estrat. Nivell de sorres associat als serveis moderns de gas i electricitat. Presència de runa constructiva.

Cobert per: 800

Cobreix: 802, 803, 805, 806

Datació: s.XX

U.E. 802

Estructura. Cable d'alta tensió i cobertura de maons a l'extrem NO del sondeig.

Cobert per: 801

Datació: s.XX

U.E. 803

Estructura. Tub de gas que creua la rasa aproximadament pel centre.

Cobert per: 801

Datació: s.XX

U.E. 804

Interfície. Rasa de Telefónica a l'oest del sondeig.

Talla: 806

Reblert per: 805

Datació: s.XX

U.E. 805

Estrat. Nivell que rebleix la rasa de Telefónica format per sorres amb presència d'algun fragment de material romà i medieval molt rodat.

Rebleix: 804

Datació: s.XX

U.E. 806

Estrat. Nivell uniforme format per sorres de color gris molt fines, amb presència de carbons, restes òssies animals. Presenta concrecions orgàniques a la base, en contacte amb l'estrat inferior 807. La seva potència és de 20 cm.

Cobert per: 801

Cobreix: 807

Tallat per: 805

Datació: s.IX-XI (apareixen dos fragments ceràmics del s.XIII)

U.E. 807

Estrat. Nivell uniforme format per sorres argiloses de color gris. Té una potència màxima de 40 cm.

Cobert per: 806

Cobreix: 808 (U.F.1), 809 (U.F.7), 812, 813, 814 i 818

Datació: s.IX-XI

U.E. 808 - Unitat funerària 1

Agrupació d'ossos a la banda oriental del sondeig. Es van afectar parcialment amb la màquina retroexcavadora realitzant el seguiment.

Cobert per: 807

Recolza a: 818

Datació: s.IX-XI

U.E. 809 - Unitat funerària 2

Individu infantil inhumat en posició de decúbit lateral. El crani es troba desplaçat uns 30 cm, fet que apunta la possibilitat que el procés de putrefacció es realitzés a l'aire lliure. Orientació O-E.

Cobert per: 807

Recolza a: 818

Datació: s.IX-XI

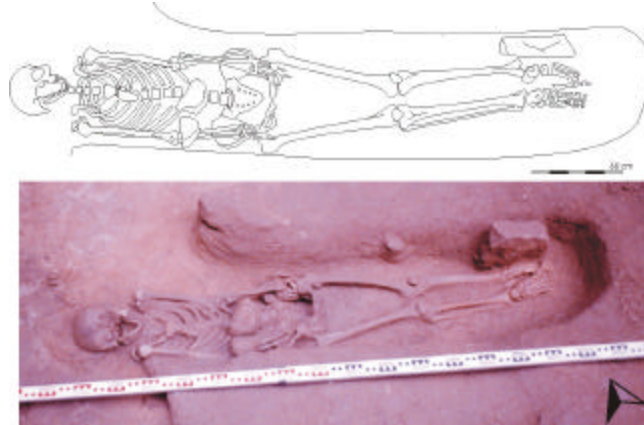
U.E. 810 - Unitat funerària 3

Individu inhumat en fossa simple, en posició de decúbit supí. Orientació O-E.

Cobert per: 812

Rebleix: 811

Datació: s.IX-XI

U.E. 811

Interfície. Fossa de l'unitat funerària 3.

Reblert per: 810, 812

Talla: 814 i 818

Datació: s.IX-XI

U.E. 812

Estrat. Nivell de sorres de color vermell que rebleix la rasa 811.

Rebleix: 811

Cobert per: 807

Datació: s.IX-XI

U.E. 813

Estructura. Agrupament de pedres als peus de la unitat funerària 3.

Cobert per: 807

Cobreix: 812

Datació: s.IX-XI

U.E. 814

Estrat. Nivell uniforme a tot el sondeig fomat per sorres de color marronós. Té una potència màxima de 40 cm.

Cobert per: 807, 812 i 818

Cobreix: 815

Tallat per: 811

Datació: s.IV-V

U.E. 815

Estrat. Nivell de llims i sorres de color clar i consistència molt solta que presenta un desnivell d'oest a est.

Cobert per: 814

Cobreix: 816

Datació: s.IV-V

U.E. 816

Estrat. Nivell geològic de llims i sorres de color fosc i consistència més compacta que presenta un desnivell d'oest a est. Aportacions de torrent. Últim nivell excavat a la rasa.

Cobert per: 815

U.E. 817

Estructura. Col·lector de maons, rasa del mateix i el seu rebliment.

Cobert per: 801

Tallen: 806 i 807

Datació: s.XIX

U.E. 818

Estrat. Nivell de sorres de color groguenc molt netes que es troba entre els estrats 807 i 814. El seu gruix augmenta d'oest (2 cm.) a est (30 cm.)

Cobert per: 807

Cobreix: 814

Datació: s. indefinida

U.E. 819

Estructura. Col·lector de factura moderna al perfil nord del sondeig.

Cobert per: 801

Talla: 8806, 807, 814 i 818

Datació: s.XIX

U.E. 820

Estructura. Col·lector de factura moderna al perfil nord del sondeig, paral·lel a u.e.819

Cobert per: 801

Talla: 8806, 807, 814 i 818 i 822 (u.f.822)

Datació: s.XIX

U.E. 821

Estructura. Dos tubs de serveis que creuen transversalment la rasa.

Cobert per: 800

Datació: s.XX

U.E. 822 - Unitat funerària 4

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Va ser afectat per la màquina retroexcavadora durant el seguiment. Orientació O-E.

Cobert per: 807

Recolza a: 814

Tallat per: 820

Cronologia: s.IX.XI

SONDEIG 15 - Davant número 20 del Passeig del Born

U.E. 900

Pavimentació actual del Passeig del Born. Nivell de llambordes i formigó de 35 cm de potència.

Cobreix : 901

Datació: s.XX

U.E. 901

Estrat. Nivell de sorres molt netes de color vermell i consistència solta.

Cobert per: 901

Cobreix: 902

Datació: indefinida

U.E. 902

Estructura. Mur paral·lel a l'actual façana del Passeig del Born, fet amb grans pedres irregulars unides amb morter de calç (Fotografies núm.10 i 11)

Cobert per: 901

Datació: indefinida

SONDEIG 16 - Davant número 28 del Passeig del Born

U.E. 1000

Pavimentació actual del Passeig del Born. Nivell de llambordes i formigó de 35 cm de potència.

Cobreix : 1001 i 1002

Datació: s.XX

U.E. 1001

Estrat. Nivell de sorres de color vermell i consistència solta amb presència d'ossos humans en desconexió.

Cobert per: 1000

Cobreix: 1004 i 1006

Tallat per: 1002

Datació: indefinida

U.E. 1002

Estructura. Canalització amortitzada

Cobert per: 1000

Talla: 1001

Datació: s.XX

U.E. 1003

Interfície. Fossa de l'enterrament en àmfora 1004.

Talla: 1006

Reblert per: 1004

Datació: s.IV-V

U.E. 1004

Estrat. Rebliment de la fossa 1003 format per argiles molt netes.

Cobert per: 1001

Rebleix: 1003

Datació: s.IV-V

U.E. 1005 - Unitat funerària

Enterrament d'un neonat en una àmfora de tipologia Keay 27b. El seu estat de conservació era pèsim degut a la filtració d'arrels (Fotografia núm.12)

Cobert per: 1004

Datació: s.IV-V

U.E. 1006

Estrat. Sorres naturals.

Cobert per: 1001

Tallat per: 1003

SONDEIG 17 - Davant número 24 del Passeig del Born

U.E. 1300

Pavimentació actual del Passeig del Born. Nivell de llambordes i formigó de 35 cm de potència.

Cobreix : 1301

Datació: s.XX

U.E. 1301

Estrat. Nivell de sorres molt netes de color vermell i consistència solta.

Cobert per: 1300

Cobreix: 1302

Datació: s.IV-V

U.E. 1302 - Unitat funerària

Dos fèmurs que s'aprecien a l'angle oriental del sondeig.

Cobert per: 1301

Datació: pel context, s.IV-V

U.E. 1303

Estrat. Nivell de sorres molt netes.

Cobert per: 1301

SONDEIG 18 - Davant número 14 del Passeig del Born

U.E. 1100

Pavimentació actual del Passeig del Born. Nivell de llambordes i formigó de 35 cm de potència.

Cobreix : 1101

Datació: s.XX

U.E. 1101

Estrat. Nivell de sorres de color clar amb presència de runa constructiva.

Cobert per: 1100

Cobreix: 1102

Datació: s.XX

U.E. 1102

Estrat. Nivell de sorres de color vermell a 1,30 m. en referència al paviment actual

Cobert per: 1101

Datació: indefinida

SONDEIG 19 - Davant número 10 del Passeig del Born

U.E. 1200

Pavimentació actual del Passeig del Born. Nivell de llambordes i formigó de 35 cm de potència.

Cobreix : 1201, 1202 i 1203

Datació: s.XX

U.E. 1201

Estructura. Prisma de Telefónica a la banda nord de la cala.

Cobert per: 1200

Cobreix: 1204, 1212 i 1214

Datació: s.XX

U.E. 1202

Estructura. Col. lector de fàbrica a la banda sud de la cala.

Cobert per: 1200

Datació: s.XX

U.E. 1203

Estrat. Nivell de sorres de color gris verdós amb restes d'un pas d'aigua del col.lector.

Cobert per: 1200

Cobreix: 1204

Tallat per: 1201

Datació: s.XX

U.E. 1204

Estrat. Nivell de sorres de color ataronjat molt netes.

Cobert per: 1203

Tallat per: 1206 i 1210

Datació: s.IV-V

U.E. 1205 - Unitat funerària 1

Enterrament d'un nonat inhumat en posició de decúbit supí en fossa simple i orientat d'oest a est. Està tallat a l'alçada de les vèrtebres lumbars per l'embornal 1208. Va ser extret per una restauradora i dipositat als magatzems del Museu d'Història de Barcelona.

Cobert per: 1207

Cobreix: 1209

Tallat per: 1208

Datació: s.IV-V

U.E. 1206

Interfície. Fossa de l'enterrament 1 (1205) de la qual només es poden documentar les parets laterals

Tallat per: 1208

Reblert per: 1207

Datació: s.IV-V

U.E. 1207

Estrat. Rebliment de la fossa 1206 format per sorres marronoses degut a les filtracions de l'embornal 1208.

Cobert per: 1201

Cobreix: 1205

Rebleix: 1206

Datació: s.IV-V

U.E. 1208

Estructura. Embornal de fàbrica moderna adossat al col.lector 1202.

Cobert per: 1200

Es recolza a: 1202

Talla: 1205, 1206, 1209, 1210 i 1211

Datació: s.XX

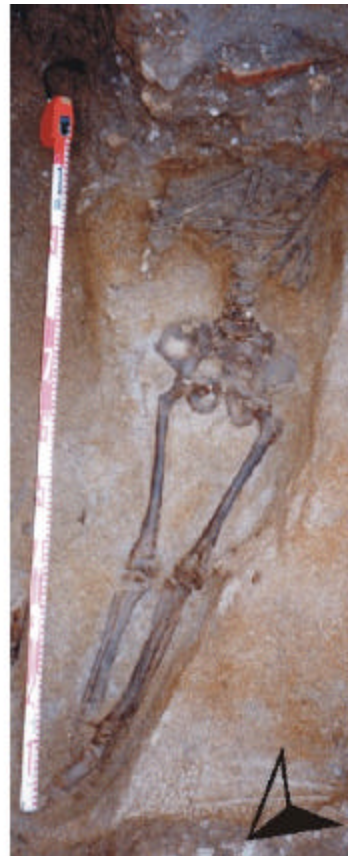
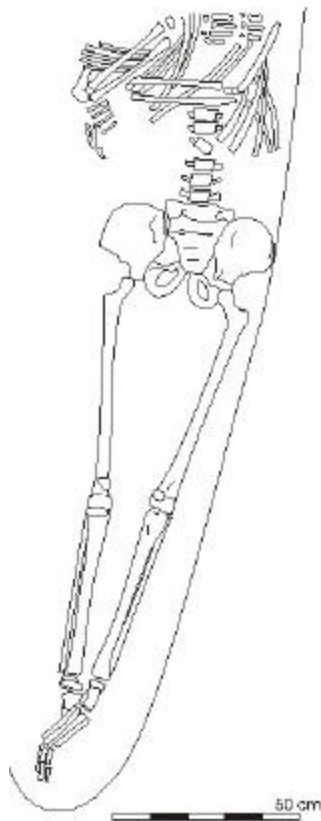
U.E. 1209 - Unitat funerària 2

Enterrament infantil inhumat en posició de decúbit supí amb orientació est-oest del qual només es conserva la part inferior a partir de les costelles.

Cobert per: 1206

Tallat per: 1208

Datació: s.IV-V

U.E. 1210

Interfície. Fossa de l'enterrament 2 (1209).

Reblert per: 1209 i 1211

Tallat per: 1208 i 1212

Datació: s.IV-V

U.E. 1211

Estrat. Rebliment de la fossa 1210 format per sorres molt netes.

Rebleix: 1210

Datació: s.IV-V

U.E. 1212 - Unitat funerària 3

Enterrament que s'endinsa per sota del prisma de Telefònica i que per aquest motiu només es pot excavar parcialment (el crani). Està orientat d'est a oest.

Cobert per: 1201 i 1204

Cobreix: 1213

Talla: 1210

Datació: s.IV-V

U.E. 1213 - Unitat funerària 4

Enterrament del qual només es conserven les extremitats inferiors, amb orientació est-oest.

Cobert per: 1212

Datació: s.IV-V

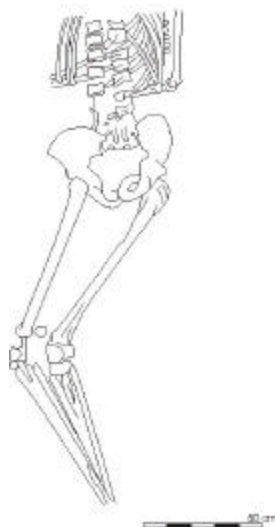
U.E. 1214 - Unitat funerària 5

Individu inhumat, té els peus seccionats per l'embornal 1202 i, a l'alçada del tòrax s'endinsa sota el prisma de Telefònica. Sembla que va ser enterrat en decúbit lateral i que el pes de la terra va fer que la pelvis i la caixa toràcica vasculessin fins a quedar d'esquenes. Té orientació nord-sud.

Cobert per: 1201 i 1204

Cobreix: 1214

Datació: s.IV-V

U.E. 1215 - Unitat funerària 6

Individu inhumat en posició de decúbit supí. Va ser seccionat per l'embornal 1202. El tòrax, a partir de l'esternon, s'endinsa per sota del prisma de Telefònica. Té orientació oest-est.

Cobert per: 1204 i 1214

Cobreix: 1212

Datació: s.IV-V

U.E. 1216 - Unitat funerària 7

Restes antropomorfes en connexió (extremitat inferior esquerra) d'un individu inhumat en posició de decúbit supí. S'endinsava per sota del perfil sud de la rasa i no va ser excavat degut a que no era afectat. Va ser cobert amb geotèxtil.

Datació: s.IV-V

RASA 21 - Entre el sondeig 13 i 14

U.E. 2100

Pavimentació actual del Passeig del Born. Nivell de llambordes i formigó de 35 cm de potència.

Cobreix: 2101

Datació: s.XX

U.E. 2101

Estrat. Nivell de sorres de color vermellós molt netes fins a una cota de 1,70 m. de potència.

Cobert per: 2100

Cobreix: 2102

Datació: indefinida

U.E. 2102

Estrat. Nivell de sorres netes de color molt clar.

Cobert per: 2101

Datació: indefinida

RASA 22 - Carrer del Rec

U.E. 2200

Pavimentació actual del carrer del Rec. Nivell de llambordes i formigó de 35 cm de potència.

Cobreix: 2201

Datació: s.XX

U.E. 2201

Estrat. Nivell de sorres de color marró amb presència de runa constructiva.

Cobert per: 2200

Cobreix: 2202 i 2203

Datació: s.XX

U.E. 2202

Estructura. Col.lector d'aigües pluvials de factura moderna.

Cobert per: 2201

Cobreix: 2203

Talla: 2203

Datació: inicis del s.XX

U.E. 2203

Estrat. Nivell de sorres de color clar.

Cobert per: 2201 i 2202

Tallat per: 2202

Datació: indefinida

8.- INTERPRETACIÓ DE LES TROBALLES

La intervenció arqueològica a l'entorn del Passeig del Born ha permès documentar una seqüència d'utilització d'alguns espais de l'actual barri de la Ribera al llarg de la història:

Les evidències més antigues corresponen a una **necròpolis tardorromana** que s'estenia des del lloc que avui ocupa l'església de Santa Maria del Mar fins al Mercat del Born.

La distribució dels enterraments en aquest espai és molt variable tal com ha quedat constatat en la present excavació en la que s'han localitzat un total de 24 enterraments: trobem àrees amb una concentració d'inhumacions tan important que aquestes s'han realitzat una a sobre de l'altre, tallant-se i afectant-se en molts casos (Plaça del Fossar de les Moreres i sondeig núm.19) i d'altres llocs on en un espai de 4 m² només ha aparegut un enterrament (sondeig núm.16 o sondeig núm.17).

Pel que fa a la tipologia de les tombes, trobem tres models: enterraments en fossa simple, enterraments en caixa de fusta i per últim enterraments infantils en àmfora.

El material arqueològic associat a aquests estrats és molt poc i està format majoritàriament per fragments de ceràmica comuna romana força rodats, ceràmica africana de cuina i fragments d'àmfora de procedència africana i tarraconesa. Destaca una àmfora sencera on es trobava inhumat un neonat (Keay XXVII de procedència africana 380/450).

El següent període cronològic del qual en tenim constància arqueològica és l'època **altmedieval**. Es tracta de quatre enterraments documentats a la Placeta de Montcada dels quals, només un, té fossa.

Les restes ceràmiques associades corresponen majoritàriament a olles de cos globular i perfil en S. Estan fetes a torneta i presenten un color gris resultant d'una cocció reduïda. També trobem algun fragment de ceràmica espatulada dels segles IX-X.

Barrejat amb aquest material apareix algun fragment de ceràmica tardorromana, com la vora d'una àmfora africana (Keay LVII - 470-550) que presenta al coll tres grafits: una aspa, tres barres verticals i "op".

Aquestes inhumacions es trobarien vinculades, per la cronologia i la seva situació, a l'espai de sagrera de l'antiga església de Santa Maria del Mar, ja documentada al segle X.

Per últim, el període cronològic més modern del qual en tenim constància arqueològica seria una data molt concreta, el **1714**.

Al Fossar de les Moreres s'ha pogut excavar una petita part de la gran fossa on van ser inhumades les víctimes del setge de la ciutat de Barcelona per les tropes de Felip V.

La disposició en que van ser documentades les restes antropològiques confirma el fet que els cadàvers van ser abocats i que en molts casos la seva putrefacció ja estava avançada tal com se'n desprèn del *Diario del sitio de Barcelona de 1714*⁸ en el que es relata la recollida de cossos amuntegats per la ciutat al llarg dels seixanta quatre dies de setge rigorós.

Per tal d'intentar fer un aproximació al número d'individus exhumats en el sector excavat es va decidir comptabilitzar els fèmurs degut a que són ossos fàcilment identificables i lateralitzables. A més d'aquest factor, l'elecció dels fèmurs ve donada per la seva abundant presència a simple vista així com per l'escassetat dels cranis -element més fiable a l'hora de fer un recompte de número mínim d'individus (N.M.I) en antropologia-.

Així doncs, es van classificar tots els elements corresponents a diáfisis, epífisis proximals - caps de fèmur- i epífisis distals - còndils- drets i esquerres.

El número més elevat corresponia a epífisis distals esquerres, donant 13 com a N.M.I en una superfície de 4 m³.

Del mateix moment de colmatació de les fosses es va documentar gran quantitat de ceràmica: gibrells, plats i cassoles amb envernissats verds o marrons, escudelles i plats amb decoració blanca i blava, tant de Barcelona com la dita catalana, algun fragment de ceràmica decorada en verd i manganès i algun altre de reflexos metàl·lics. També es van recuperar dos creus i un rosari.

⁸ *Diario del sitio de Barcelona de 1714*, Imprenta Gabriel Bró, Impresor Rey nuestro Señor 1714

9.- INVENTARI DEL MATERIAL

11. BIBLIOGRAFIA

- ARTIGUES, P ; FERNÁNDEZ, A. (2002): *Memoria de la intervención arqueológica en el "Antic Mercat del Born" de Barcelona*. Memòria de tràmit inèdita.
- BARRASSETAS, E.; HUERTAS, J. (1994): *Memòria d'excavació de l'antic mercat del Born*. Secció d'Arqueologia Urbana. Ajuntament de Barcelona. Inèdita.
- DD.AA. (1992): *Catalunya Romànica. Vol. XX.: El Barcelonès, el Baix Llobregat i el Maresme*. Enciclopedia Catalana. Barcelona.
- DD.AA. (1995): *Història de Barcelona*. Enciclopedia Catalana. Barcelona.
- DURAN i SANPERE, A. (1972-75): *Barcelona i la seva història*. Enciclopedia Catalana Aedos. Barcelona.
- DURAN i SANPERE, A. (1975): *Història de Barcelona. De la prehistòria al segle XVI*. Enciclopedia Catalana Aedos. Barcelona.
- FABRE, J ; HUERTAS, J.M.^a (1980): *Tots els Barris de Barcelona*, Ed.62
- FABREGAS, M: Memòria arqueològica: entorn Passeig del Born (Barri de la Ribera, Districte Ciutat Vella, Barcelona). Inèdita
- FÀBREGAS, M.: HUERTAS, J. (2000): Memòria arqueològica: Antic Mercat del Born (Barrio de La Ribera-Distrito Ciutat Vella, Barcelona). Secció d'Arqueologia Urbana. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona. Inèdita.
- GALERA, M.; ROCA, F.; TARRAGÓ, S. (1982): *Atles de Barcelona*. Barcelona.
- PALET MARTÍNEZ, J.M. (1994): *Estudi territorial del Pla de Barcelona*. Estudis i memòries d'arqueologia de Barcelona, 1. Ajuntament de Barcelona.
- ROS TORNER (1973): *La ribera de Barcelona*. Barcelona.
- SANPERE MIQUEL, S. (1890): *La rodalia de Corbera, 2 vols*. Barcelona.
- SANPERE MIQUEL, S. (1890): *Los terrenos de la Ciudadela*. Barcelona.
- VOLTES BOU (1967): *Historia del abastecimiento de agua en Barcelona*.

10.3.- FOTOGRAFIES

F.1.SONDEIG 13 - Fossar de les Moreres

F.2.SONDEIG 13 - U.E.419

F.3.SONDEIG 13 - Detall en secció de la Fossa del 1714 al perfil est de sondeig

F.4.SONDEIG 13 - Unitat funerària 12

F.5.SONDEIG 13 - Unitat funerària 13

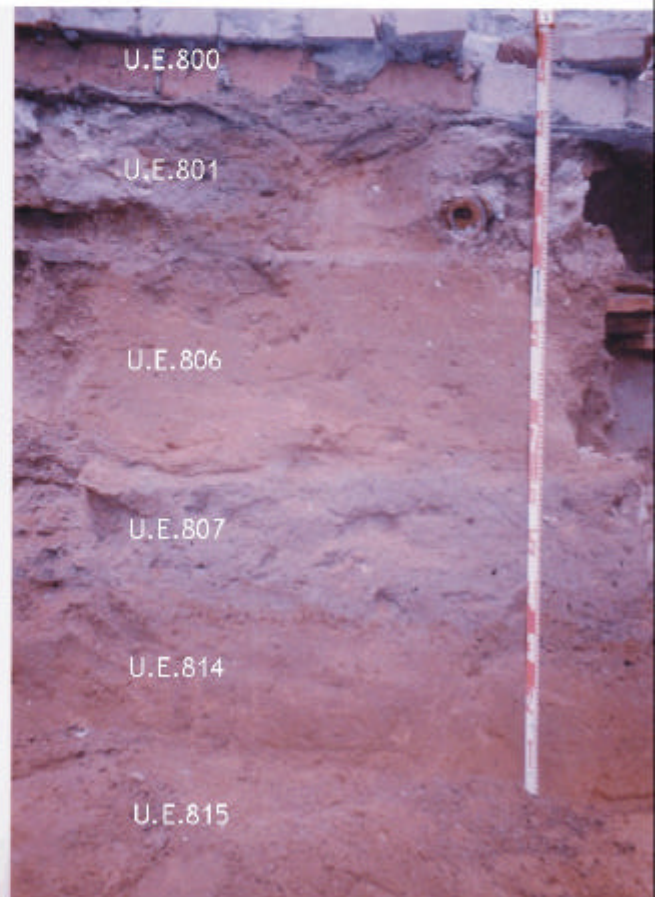
F.6.SONDEIG 13- Estudi de les restes antropològiques de la fossa del 1714

F.7.SONDEIG 14 -Placeta de Montcada, U.F.3

F.8.SONDEIG 14 -Placeta de Montcada

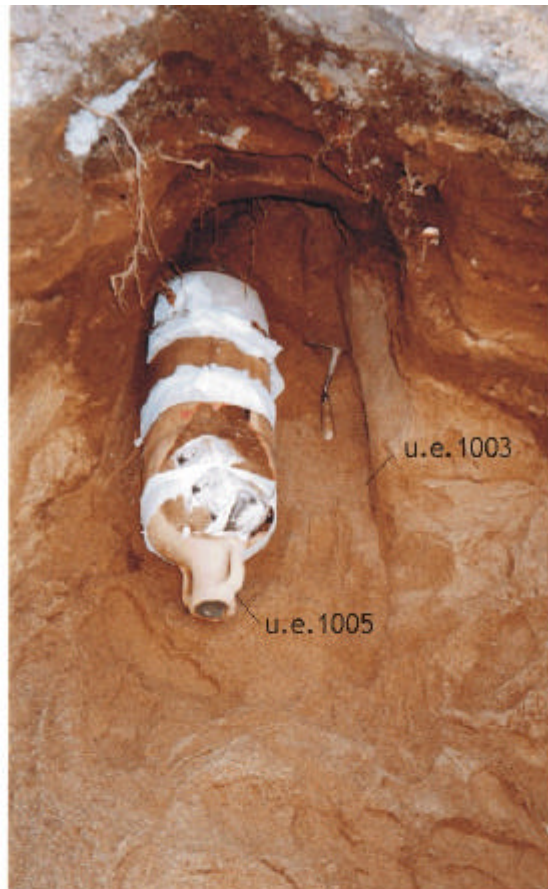
F.9.SONDEIG 14 - Seqüència estratigràfica

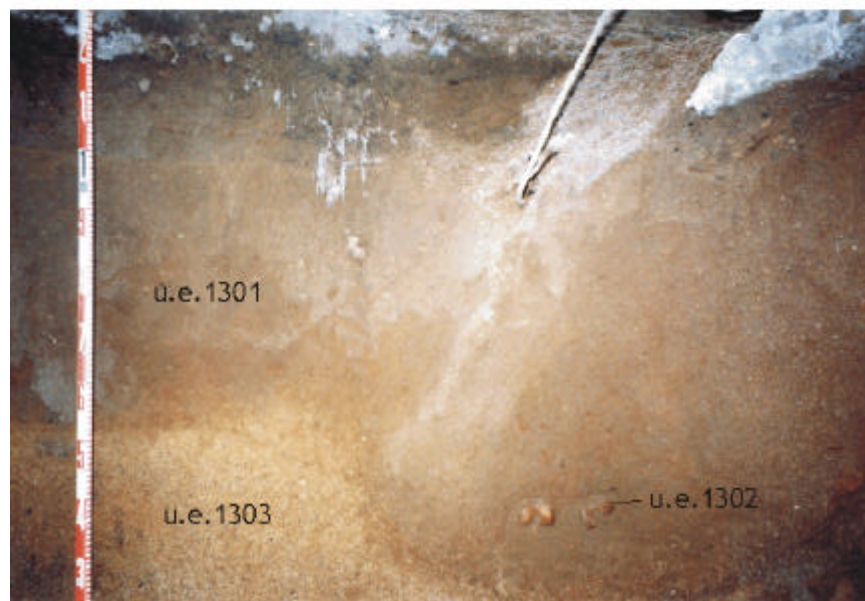
F.10.SONDEIG 15 - Passeig del Born núm.20. Mur u.e.902, secció

F.11.SONDEIG 15 - Passeig del Born núm.20. Mur u.e.902, planta

F.12.SONDEIG 16 - Passeig del Born núm.28. Unitat funerària 1

F.13.SONDEIG 17 - Passeig del Born núm.24.

F.14.SONDEIG 19 - Passeig del Born núm.10. Detall de l'extracció de l'U.f.1

F.15.SONDEIG 20 - Plaça del Fossar de les Moreres, sondeig del pebeter.